

Personalets konflikthåndtering blant barnegruppa i barnehagen

Hvordan jobber personalet i NN- avdeling med konflikter i barnegruppa?

Av

Renate Ersvik Holthe

kandidatnummer: 414

**Bacheloroppgave
Natur- og friluftslivprofil**

Trondheim, Mai 2016

Bacheloroppgaven er et selvstendig studentarbeid gjennomført ved Dronning Mauds Minne Høgskole for Barnehagelærerutdanning og er godkjent som en del av barnehagelærerutdanningen. Under utarbeidelse av oppgaven har studenten fått veiledning ved DMMH.

DronningMaudsMinne
HØGSKOLE FOR BARNEHAGELÆRERUTDANNING

Forord

Denne bacheloroppgaven er skrevet av student fra barnehagelærerutdanningen med fordypning i natur og friluftsliv ved Dronning Mauds Minne Høyskole i Trondheim. Hensikten med undersøkelsen er å sette seg inn hvordan personalet i en avdeling i barnehagen jobber med å forebygge konflikter i barnegruppa.

Jeg vil først takke alle informanter i storbarnesavdeling ved NN- barnehage for sin gjestfrihet og gode samtaler av innhenting av datamaterialet. Jeg vil også takke Trond Løge Hagen og Marit Heldal for god og hjelpsom veiledning.

Renate Ersvik Holthe

03.05.2016, Trondheim

Innholdsfortegnelse:

1. Innledning	4
1.1. Oppgavens oppbygning	4
2. Teoretisk perspektiver	6
2.1 Hva er teori	6
2.2 Et systematisk perspektiv på samspill i barnehagen.....	6
2.3 Samspill i barnegruppa	8
2.3.1 Konflikter i barnegruppa.....	8
2.3.2 Barnets ressurser	9
2.3.3. Det kroppslige og motoriske barnet.....	10
2.4 Barnehagens nærmiljø og betydningen dette har for samspillet i barnehagen.....	10
2.4.1 Barnehagens utemiljø og naturlige uterom	11
2.5 Personalet i barnehagen	12
2.5.1 Personalets håndtering av konflikter.....	13
3. Metode.....	14
3.1 Kvalitativ metode	14
3.2 Observasjon som metode.....	15
3.2.1 Deltagende observasjon	15
3.2.2 Loggbok	16
3.3 Intervju som metode	16
3.4 Datainnsamlingen	17
3.5 Metodekritikk	18

3.6 Etske retningslinjer	19
3.7 Analyse og tolkning	19
4. Resultater og funn.....	20
4.1. Observasjon dag 1, turaktivitet	20
4.2 Observasjon dag 2, innedag	21
4.3 Observasjon dag 3, tur i barnehagens nærmiljø	22
4.4 Observasjon dag 4, barnehagens naturlige uterom	23
4.5 Intervju med pedagogisk leder på NN- avdeling	23
5. Drøfting.....	24
5.1 Barnet som individ og i samspill i barnegruppa	24
5.2 Personalet håndtering av barns samspill og konflikter i barnegruppa.....	25
6. Konklusjon og avslutning	29
6.1 Videre forskning	30
7. Litteraturliste	31

1. Innledning

Mitt tema for denne oppgaven er *personalets konflikthåndtering blant barnegruppa i barnehagen*.

I det store kan konflikter virke som et negativt begrep og brukes ofte i negative sammenhenger. Eksempler kan være konfliktene som skjer i Syria og Irak (Melander, 2015). Dette har selvfølgelig ikke noe med konflikter blant barnegruppa i barnehagen å gjøre, men det er viktig å poengtere at konflikt er et stort og mangfoldig begrep. Ansatte i barnehagen kan derfor ha både positive og negative holdninger til dette begrepet. Å gjøre alt for å unngå konflikter i barnehagen vil ikke være hensiktsmessig da konflikter lærer barna blant annet å kontrollere seg selv, respektere regler, prøve ulike strategier i lek og teste ut hverandres og sine egne grenser som er vesentlig for barnas fremtid som gode samfunnsborgere og barnets sosiale læring (Askland 2012, s. 81).

Gjennom min praksis fra barnehagelærerutdanningen har jeg lagt merke til at det har vært lite faste rutiner ved for eksempel av- og påkledningssituasjoner, noe som ofte har skapt konflikter i barnegruppa. Dette er grunnen til at jeg valgte denne problemstillingen i denne oppgaven: *Hvordan jobber personalet i NN- avdeling med konflikter i barnegruppa?*

1.1. Oppgavens oppbygning

På bakgrunn av min problemstilling har jeg presentert relevant teori som kan gi en bedre forståelse av hvordan ansatte i en avdeling kan jobbe med konflikthåndtering i barnehagen. I teoridelen vil jeg først gå nærmere inn på Urie Bronfenbrenners (1979) teori om helhetlig syn på barns utvikling ved bruk av miljøfaktorer rundt barna, og lagt vekt på mikro og mesosystemet som utgangspunkt i denne oppgaven. Deretter vil jeg gå nærmere inn på samspill i barnegruppa og barnets ressurser, noe som kan ha innvirkning på hvordan barnet håndterer konflikter. Konflikter i barnegruppa oppstår ofte i barnehagen og jeg vil derfor nevne viktigheten av dette. Videre i teoridelen vil jeg gå nærmere inn på barns kroppslighet og bruk av barnehagens nærmiljø, utemiljø og naturlige uterom som faktorer for forebygging av konflikter i barnegruppa. Til slutt i teoridelen vil jeg gå inn på personalets rolle der jeg skal se på ulike voksenroller og ulike måter å håndtere konflikter på i barnegruppa. I metodekapitlet vil jeg gå inn på hvilke metoder jeg har brukt i denne undersøkelsen, hvordan jeg hentet inn data, metodekritikk, etiske retningslinjer og analyse og tolkning av disse.

Hvordan jobber personalet i NN- avdeling med konflikter i barnegruppa?

Videre i oppgaven vil jeg legge ut mine resultater og funnene fra datainnsamlingen. Deretter vil jeg drøfte mine resultater og funn i lys av valgt teori og tidligere praksiserfaringer. Avslutningsvis i denne oppgaven vil jeg gi en konklusjon og avslutning, samt videre forskning.

2. Teoretisk perspektiver

2.1 Hva er teori

Teori er en enkel forklaring av realiteten og som skal være med på å forsterke vår forståelse av virkeligheten. En teori er ikke en avgjørende sannhet, men kan fremstille vår egen kunnskap så langt den har kommet (Dalland, 2014, s. 134). Dalland (2014) nevner også at teorien er bestemmende for hvordan vi jobber med datamaterialet, altså informasjonen vi får ved innhenting av data, da dette har innvirkning på hvordan vi forklarer og tolker den informasjonen som har blitt studert (Dalland, 2014, s. 148).

Mine teoretiske perspektiver kom jeg fram til ved å se problemstillingen i lys av bestemte teorier, noe som ble forsterket etter at all datamateriale var innhentet. Dette fordi observasjonene og intervjuet som jeg gjennomførte var i samsvar med de teoretiske perspektivene.

2.2 Et systematisk perspektiv på samspill i barnehagen

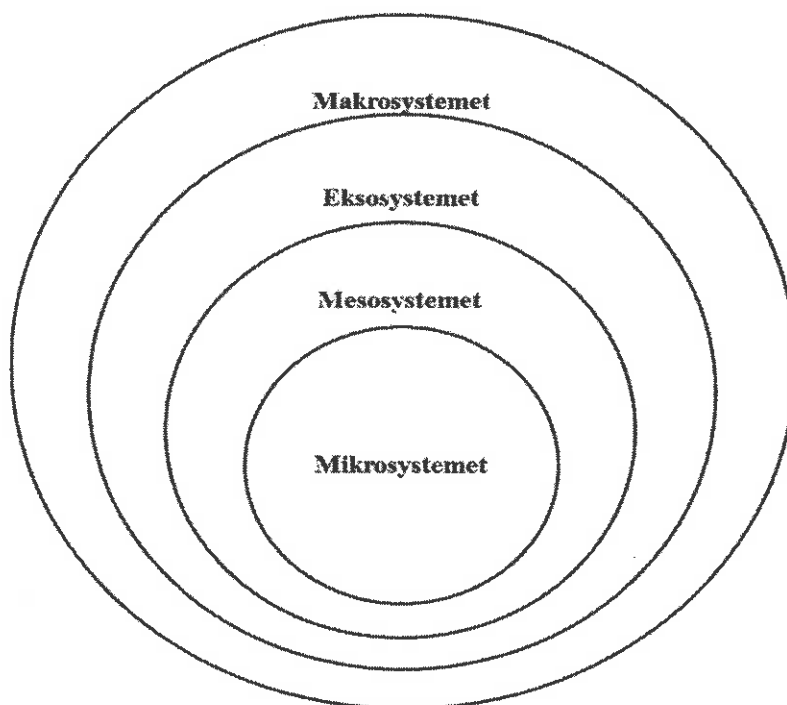
Professoren Urie Bronfenbrenner (1979) har en teori om et helhetlig syn på barns utvikling ved bruk av miljøfaktorer rundt barna. Han mente blant annet at menneskene og miljøet avhenger av hverandre og må sees som et system (Hyvre & Sataøen, 2006, s. 156).

Det første i systemet er *mikrosystemet*. Dette er miljøer der barn besøker eller har kontakt med. Eksempel kan være barnehagen, lekeplassen, boligfeltet og hos venner. Altså arenaer der barnet ofte benytter seg av. Hvor mange arenaer et barn har varierer fra barn til barn. Noen har mange, mens andre ikke har like mange. Hyvre og Sataøen (2006) beskriver det slik: «*Mikrosystemet kan utdypes som mønster av aktiviteter, roller og mellommenneskelige relasjoner som barnet opplever i nærmiljø*» (Hyvre & Sataøen, 2006, s. 156). Dette er sosiale arenaer som barnet er engasjert i og som former barnet og barnet former systemet, derfor består mikrosystemet av flere arenaer. Det neste nivået i systemet er *mesosystemet*. Dette handler om forholdet mellom barnet og to eller flere sosiale arenaer som beskrevet i mikrosystemet. Eksempler er forhold mellom barnets hjem og barnehage og mellom lekeplassen og boligfeltet. Dette er arenaer som menneskene er tilstede enten samtidig eller ved ulike tider. Eksempel er henting av barnet i barnehagen. Her er personene tilstede «ansikt til ansikt». Ved mye kontakt ved dette nivået kan dette bidra til positivt for barnets utvikling. Dette på grunn av gjensidig støtte for aktiviteter og sosiale relasjoner. Det neste nivået er

eksosystemet. Dette er et system barnet sjeldent eller aldri befinner seg i, men hvor det skjer viktige hendelser og avgjørelser som påvirker barnet *direkte eller indirekte*. Eksempel kan være nedskjæringer på arbeidsplassen til faren til et barn, noe som gjør at han for eksempel går den fra 100% til 80% stilling. Dette kan føre til endringer i familiens økonomi. Det som skjer på dette nivået vil kunne påvirke også på mikronivå. Altså de sosiale relasjonene og aktivitetene som barnet går inn i. Det siste nivået i systemet er *makrosystemet*. Dette handler om blant annet historiske, økonomiske og politiske sider i en kultur eller et samfunn (Hyvre & Sataøen, 2006, s. 156- 158). Hyvre og Sataøen (2006) beskriver det slik:

«Makrosystemet utgjør et komplisert mønster av verdier, ritualer, tradisjoner, livssyn og ideologier som eksisterer innenfor for eksempel en nasjonalkultur (f. eks. Norge) eller innenfor en mer avgrensa del av en nasjonalkultur (f. eks. Vestlandet eller Nord- Norge) (Hyvre & Sataøen, 2006, s. 159).

Dette systemet har bindinger mellom alle de andre systemene, som bindes sammen til en helhet. Samtidig styrer også makrosystemet det som foregår i de andre systemene. Hvor barnet bor vil kunne avgjøre barnets oppvekstssituasjon, da det vil være annerledes å bo i Norge enn i Italia på grunn av landes kultur (Hyvre & Sataøen, 2006, s. 159). Dette på grunn av forskjeller ved blant annet språk, tro, verdier, kunnskaper og normer (Hyvre & Sataøen, 2006, s. 82). Dette er et system der alt henger sammen. Hvis et element blir litt forandret, vil alle de andre elementene også bli berørt (Hendry & Kloep, 2003, s. 41).

2.3 Samspill i barnegruppa

Samspill er noe som foregår mellom mennesker der en må ta hensyn til hverandres handlinger og intensjoner (Askland & Sataøen, 2013, s. 44). Dette vil innebære kommunikasjon og blir beskrevet slik: *«Kommunikasjon er å overføre informasjon, dele erfaringer og ta verbal eller ikke verbal kontakt for å skape mening for to eller flere mennesker»* (Askland & Sataøen, 2013, s. 44). Kommunikasjon blir derfor en viktig del av barnets samspillsituasjoner i barnehagen. Helt fra barnet blir født blir det påvirket av mennesker i rundt seg, samtidig blir barnet påvirket av omgivelsene. Dette blir barnets første utviklingsfase, altså utviklingen foregår i samspill med andre mennesker (Askland & Sataøen, 2013, s. 38). Å være en del av en gruppe er en viktig del av å være menneske og er en stor del av barnas hverdag i barnehagen (Askland, 2012, s. 81). I barnehagen leker barna sammen, spiser sammen og driver med andre aktiviteter sammen i mindre og i større grupper. Mennesket er avhengig å være sammen med andre mennesker, da mennesket er et sosialt vesen (Askland, 2012, s. 81). I barnehagen får barna muligheter til å være medlem i et sosialt samspill med andre barn og være medlem av en gruppe. Å bli akseptert som et medlem spiller derfor en viktig rolle for barna. Dette bidrar til at barna får utvikle sitt selv bilde og en oppfatning av seg selv om hvor en hører til og hvem en er (Askland, 2012, s. 81). I gruppa får barna utforske regler, prøve ulike strategier og teste ut andres og sine egne grenser, noe som vil bidra positivt til barnets sosiale læring (Askland, 2012, s. 81).

2.3.1 Konflikter i barnegruppa

I samspill med andre kan det ofte forekomme små og store konflikter i barnegruppa. Alt fra kranling om en leke, til dytting og knuffing. Askland (2012) nevner at det kan oppstå konflikter *«når individet eller en gruppe prøver å få fram egne intensjoner og egne motiv som står i motsetning til de intensjonene, interessene og motivene andre individer eller grupper har»* (Askland, 2012, s. 132). Konflikter kan forstås både som negativt og positivt i barnegruppen. Negativt fordi konflikter kan forårsake uenigheter, uvennskap og dytting. Men det positive vil være at vi blir kjent med hverandres ønsker og behov slik at barna lærer å tilpasse hverandre. Samtidig er konflikter helt nødvendige for å oppklare det som skjedde ved å snakke med hverandre og finne løsninger. Alle barn er forskjellige og tolker verden ulikt, dette kan også være en grunn til at konflikter i barnegruppen oppstår. Konflikter kan handle om mye forskjellig, men i barnehagesammenheng og i barnegruppen kan interessekonflikt

være det vanligste. Dette er en konflikt der et barn eller en barnegruppe ikke kan vinne uten at et annet barn eller en barnegruppe taper. Eksempel er to barn som krangler om en leke begge vil ha (Askland, 2012, s. 132- 136).

2.3.2 Barnets ressurser

Allerede fra barn blir født har de relativt like ressurser. Dette for at barna skal utvikle seg og kunne møte utfordringer i livet. De felles ressursene er blant annet at alle spedbarn har anlegg for å lære å gå, høre, lytte, smake og snakke et språk. Dette uavhengig hvor spedbarnet kommer fra en fattig eller en rik familie (Hendry & Kloep, 2003, s. 65).

Den første ressursen som gjør barnet og mennesket forskjellig fra andre kalles *biologiske anlegg*. Dette kan blant annet være egenskaper ved personligheten og kroppsfasong til barnet. Eksempel kan være at et barn som er kortvokst kan være flink i turn. Den andre ressursen blir kalt *sosiale ressurser*. Fra spedbarnet er født vil det bli kjent med sosial samhandling med sine nærmeste omsorgspersoner. Mennesket, også kalt individet, er avhengig av sosial samhandling med andre. Individet får støtte fra medmennesker når det møter utfordringer, derfor blir det sosiale nettverket og de sosiale forbindelsene viktige ressurser. Derfor kan det være viktig med mange og varierte nettverkforbindelser for å berike individets ressurser med blant annet støtte og informasjon fra andre. For å opprettholde disse nettverkforbindelsene behøver individet noe sosiale ferdigheter. Dette kan være for eksempel hvordan en reagerer på andre, hvordan en holder øyekontakt og hvordan individet løser en konflikt på. Den tredje ressursen blir kalt *ferdigheter på forskjellige områder*. Dette er ferdigheter slik som for eksempel lese og skrive noe som er grunnleggende ferdigheter individet trenger for å fungere i samfunnet. Disse ferdighetene er også grunnleggende for at individet skal tilegne seg nye ferdigheter. Det å kunne mestre å skrive og lese får individet bruk for i skolegangen og senere i arbeidslivet. Den fjerde ressursen blir kalt *selvtilstrekkelighet*. Dette er følelsen av å mestre utfordringer som kan forekomme. Gjennom sosiale tilbakemeldinger som for eksempel å gi ros eller at noen kritiserer oss, lærer individet selvtilstrekkelighet. Individet søker derfor oppgaver som gir en følelse av mestring og mest sannsynlig unngå utfordringer som ikke individet mestrer. Den siste og femte ressursen blir kalt *strukturelle ressurser*. Dette kan blant annet være kjønn, nasjonalitet, etnisitet og samfunnsklasse. Dette er potensielle ressurser som stammer fra det kulturelle miljøet (Hendry & Kloep, 2003, s. 65- 69).

2.3.3. Det kroppslige og motoriske barnet

Merleau- Ponty (1962) mente at det er den fysiske bevegelsen som er meningen og som gir vesentlig mening i våre liv (Løkken, 2013, s. 43). Denne beskrivelsen av barnet kommer tidlig til uttrykk hos små barn fra spedbarnsalder. Her er utforskning av omgivelsene, seg selv og andre mennesker sentralt. Her spiller kroppen en viktig rolle på grunn av at det er med kroppen individet først forstår og opplever verden. Fra barnet tar sine første skritt til løping, klatring og hopping i senere barneår, vil barnet ha en aktiv måte å teste sine omgivelser og seg selv på. Ved å kunne prøve nye aktiviteter barnet ikke er kjent med fra før, møter og lærer barnet om verden. Barn må derfor få muligheten til å prøve aktiviteter i denne utforskningen slik at barnet lærer å kjenne sine egne muligheter og begrensninger, samt å kunne samhandle med sine omgivelser. Dette må da skje gjennom å prøve og feile gjennom lek og aktiviteter (Sandseter, 2013, s. 54).

Moser (2013) nevner at kroppslighet er *«menneskets måte å være på i verden»* (Moser, 2013, s. 26). Barn opplever seg som en helhet ved bruk av sin kropp for eksempel i lek og idrett. Samtidig er barn fra null til tre år avhengige av å bruke kroppen som formidling av kommunikasjon, og derfor blir kroppen en viktig del av deres sosiale relasjoner. Men det er ikke bare for barn i treårsalderen at kroppen er en viktig del av språket, også etter at barn har fylt tre år er kroppen fortsatt en viktig del av barnas *sosiale relasjoner, kommunikasjonen og kunnskapsoppbyggingen*. Dette handler om at barna uttrykker seg kroppslig med hele seg som gir et helhetlig bilde ved kommunikasjonen. Alle barn er forskjellige og det er derfor også en stor forskjell ved dyktigheten ved barns motorikk. Begrepet motorikk har med bevegelse, kropp og kroppsholdning å gjøre. Moser (2013) beskriver begrepet slik: *«Motorikk betegner ulike prosesser og funksjoner som har med styring og kontroll av kroppsholdning og bevegelse å gjøre»* (Moser, 2013, s. 128).

2.4 Barnehagens nærmiljø og betydningen dette har for samspillet i barnehagen

I følge rammeplanen for barnehagens innhold og oppgaver (06/11) nevnes det at barnehagen skal sammen med barna bli kjent med og utforske sitt nærmiljø (KD. 06/11, s. 47). Det som kan anses som barnehagens nærmiljø er mindre områder utenfor barnehagen som kan benyttes. Eksempel kan være forskjellige uteområder i skog og mark, skianlegg, aldershjem

og bibliotek som ligger nært barnehagen. Gjennom bruk av barnehagens nærområder vil barna få kjennskap til andre mennesker samt muligheten til å utforske andre miljøer utenfor barnehagen. De vil kunne møte blant annet mennesker i forskjellige yrker og mennesker med forskjellige etnisk tilknytning. Dette gjør at barna kan få en følelse av å være en del av et større fellesskap og bruke disse erfaringene inn i sin rollelek. Dette gjør at barna stadig erfarer, opplever og lærer nye ting som er i rundt seg. Moen (2012) sier at dette skjer gjennom førstehåndserfaringer. Dette handler om at barnet må oppleve og erfare selv og ikke få fortalt fra noen andres erfaringer. Dette fordi læring skjer i direkte samhandling med andre mennesker og gjennom sanseinntrykk. Ved gjentatte bruk av barnehagens nærmiljø vil barna tilegne seg nye kunnskaper og etter hvert få en bedre forståelse av for eksempel at på biblioteket kan de få låne bøker og at de kan få kjøpt varer i ulike butikker. (Moen, 2012, s. 17- 43). Bruk av barnehagens nærmiljø kan også foregå i formelle og uformelle læringssituasjoner. De formelle situasjonene er de som er planlagte på forhånd og ledet av personalet i barnehagen. Eksempel kan være planlagte skiaktivitetsuke i barnehagens nærområder. De uformelle situasjonene oppstår spontant og gjerne etter hva barna selv har lyst til. For eksempel kan barna være med å medvirke hvor de skal gå på tur (Moen, 2012, s. 44). Ofte ligger barnehagen nært barnets hjem som gjør at barnets hjem og barnehagen får et felles nærmiljø. Hvis barnehagen er flinke til å bruke nærområdet, kan dette bidra til å fremme barnas tilknytting og trygghet til nærmiljøet sitt (Moen, 2012, s. 43).

2.4.1 Barnehagens utemiljø og naturlige uterom

Uterom kan for eksempel være fjæra, skogen, fjellet, lekeplasser, idrettsanlegg og parker som er menneskeskapte (Buaas, 2002, s. 22). Gjennom en barnehagehverdag brukes det mye tid ute i barnehagens uteområder og nærområder. Dette vil variere fra barnehage til barnehage, men en kan anta at natur- og friluftsbarnehager har mer utetid enn gjennomsnittet da disse barnehagene legger stor vekt på natur- og friluftaktiviteter. Moser og Martinsen (2010) nevner at 30% av barnehagetiden går til uteaktiviteter ute i vinterhalvåret og 70% på sommerhalvåret. En studie av Giske, Tjensvoll og Dyrstad (2010) har forsket på fysisk aktivitet i barnehagen. De fant ut at barna er 80% mer aktive i barnehagens uterom enn inne (Giske, Tjensvoll og Dyrstad, 2010). Fysisk aktivitet er all kroppsbevegelse og gjennomført muskelarbeid der energiforbruket øker utover hvilenivået (Fjørtoft, 2010, s. 122). Dette kan ha noe med at det fysiske utelandskapet er mer stimulerende og utfordrende enn inne i barnehagen. Dette kan være på grunn av uterommets størrelse og at det byr på mange

«affordances». Gibsons (1979) teori om «affordances» handler om hva landskapet har å tilby det lekende barnet. Eksempel kan være når et barn befinner seg på åpne sletter kan dette invitere til blant annet springing, slå hjul eller annet bevegelseslek. En kan skille mellom potensielle «affordances» og realiserte «affordances». Det førstnevnte er alle muligheter som ligger i miljøets egenskaper som tolkes av barnet. Det andre nevnte er de mulighetene barnet allerede har oppdaget og benyttet seg av i lek og aktiviteter (Storli, 2013, s. 339- 340). Lek i uterommet gir derfor individuelle muligheter for alle barn. Naturen byr på blant annet forskjellige trær å klatre i og varierte bakker som passer til alle barn sitt nivå (Mjaavatn & Fjørtoft, 2008, s. 19).

Positive konsekvenser ved å være i aktivitet i barnehagens fysiske miljø har vist at det oppstår færre konflikter blant barna ved å være i aktivitet ute. Grunnen til dette kan være at utemiljøet har lekemuligheter til alle. Dan Olweus har forsket på mobbing i skolen, der han blant annet konkluderer med at gode og varierte uteområder forebygger konflikter og bedrer konsentrasjonsevnen til barna (Hjukse, 2004). Det er ofte mindre støy ute enn inne. Som en del av barns utelek er støynivået langt mer akseptabelt blant ansatte ute enn hva det er inne. Dette fordi uterommet i naturen tåler mer støy da busker og trær demper lyd (Mjaavatn & Fjørtoft, 2008, s. 18).

2.5 Personalet i barnehagen

Voksne i barnehagen er rollemodeller for barna, og holdningene de har kan påvirke dem. Er det voksne i barnehagen som viser glede, støtte og engasjement over å være ute i all slags vær og årstider som rammeplanen for barnehagens innhold og oppgaver nevner, kan disse positive holdningene påvirke barna (Lundhaug, 2010, s. 141). Thorbergson (2012) nevner ulike voksenroller slik som blant annet inspirerende lekepartner, stimulerende medskaper og oppmerksom observatør. Inspirerende lekepartner handler om at den voksne deltar i barnas lek. Her kan den voksne hjelpe de barna som blir utelatt i leken til å bidra og til å få venner. Dette styrker barnets selvtilitt og motiverer til mer deltagelse. Dette er også en stor mulighet å observere barns interesser og se hva barn trenger i leken, noe som gjør at den voksne blir en medhjelper og en inspirator. Stimulerende medskaper handler om å skape noe sammen med barnegruppa. Eksempler kan være å lage hytte i skogen der barna får oppdraget og den voksne er deltaker. Her kan den voksne observere hvert enkelt barn; hva de gjør og hvordan de kan løse praktiske utfordringer (Thorbergson, 2012, s. 36- 39). Den siste voksenrollen jeg valgte å

ta med er oppmerksom observatør. Hva som blir observert, kan være så mangt. Eksempler er hva barna er opptatte av, hvem leker sammen, hvem er utelatt i leken og når oppstår det konflikter. Dette er en voksenrolle med fokus på observasjon av barn og voksne i barnehagen for å se nærmere på hva barn og voksne gjør, og hvordan aktivitetene fungerer (Thorbergson, 2012, s. 43). Dette gjøres blant annet for at barna skal kunne medvirke indirekte slik som rammeplanen for barnehagens innhold og oppgaver samt barnehageloven §3 krever:

«Barn i barnehagen har rett til å gi uttrykk for sitt syn på barnehagens daglige virksomhet. Barn skal jevnlig få mulighet til aktiv deltagelse i planlegging og vurdering av barnehagens virksomhet. Barnets synspunkter skal tillegges vekt i samsvar med dets alder og modenhet (KD. 06/11, s. 17).

2.5.1 Personalets håndtering av konflikter

Hvordan personalet i barnehagen jobber med konflikter vil variere. Dette har med måten personalet ser på barna som er involvert i konflikten og hvilket bilde den voksne har av seg selv som kollega og som leder. Askland (2012) nevner Trygve Johnstad (1979) som viser til fire ulike måter å håndtere konflikter på. Den første er *demokratisk selvstyring* som er at barna finner løsninger og klarer å løse konflikten selv før de fortsetter leken videre. Denne måten å løse konflikten på gjør at relasjonene til de som er involverte i konflikten forsterkes. Den andre måten er *demokratisk fjernstyring* der barna søker den voksne om råd men den voksne delegerer ansvaret tilbake til barna. På denne måten vil den voksne oppfordre barna til å oppklare konflikten selv ved for eksempel hvordan de skal dele eller hvilke regler de skal ha. Den tredje er *Autoritær underkasting* der den voksne går inn i konflikten og kommer med en løsning. Etter en slik håndtering kan leken og samspillet gå i oppløsning. Den fjerde og siste metoden er *autoritær tvang* der den voksne skiller barna ifra hverandre (Askland, 2012, s. 132- 139).

Konflikthåndteringene er nødvendige fordi alle barn har behov for grenser og regler i barnehagen. Dette gir ikke barnet bare en følelse av trygghet og omsorg, men de lærer også å kontrollere seg selv og respektere regler, noe som blir viktig i framtiden. Reglene som er satt i barnehagen må være oversiktlige, enkle, forståelige og ikke så mange å forholde seg til. Askland (2012) mener at den enkleste måten å jobbe med konflikter på i barnehagen vil være å forebygge at det skjer. Dette ved at de voksne i barnehagen gir positiv oppmerksomhet til de

positive hendelsene som skjer i en barnehagehverdag, noe som gjør at barna lærer hvordan de får positiv kontakt med de voksne og at dette lønner seg (Askland, 2012, s. 139- 141).

3. Metode

I dette kapittelet vil jeg gå nærmere inn på hvordan jeg har jobbet med metode og hvilken metode jeg har benyttet meg av. Sosiologen Vilhelm Aubert (1985) beskriver metode slik:

«En metode er en fremgangsmåte, et middel til å løse problemer og kommer frem til ny kunnskap. Et hvilket som helst middel som tjener dette formålet, hører med i arsenalet av metoder» (Dalland, 2014, s. 111).

Metode brukes altså som et verktøy av noe som en skal undersøkes. Metoden som blir brukt i undersøkelsen hjelper til å finne den informasjonen som trengs. Dette kan også kalles for å samle inn data (Dalland, 2014, s. 112). Man kan skille mellom to hovedtyper metoder: kvantitative og kvalitative metoder. De kvantitative metodene gir data av enheter som er målbare. Eksempel på de kvantitative metodene er spørreundersøkelser som sendes ut til flere barnehager der spørsmålet kan være hvor mange treåringer det er i deres barnehage. Denne informasjonen gir et tall som resultat (Larsen, 2010, s. 22-23). De kvalitative metodene gir data fra opplevelser og erfaringer som ikke gir et tall som resultat. Eksempler er observasjon og intervju (Dalland, 2014, s. 112).

I denne undersøkelsen har jeg benyttet meg av den kvalitative metoden og vil under belyse på hvilken måte den ble brukt og hvorfor jeg valgte denne metoden.

3.1 Kvalitativ metode

Den kvalitative metoden som jeg har benyttet meg av i denne undersøkelsen kan beskrives som en feltundersøkelse (Larsen, 2010, s. 89) der jeg selv observerte ansatte, samt intervjuet den pedagogiske lederen ved NN- avdeling i barnehagen. Jeg valgte å benytte meg av to observasjonsmetoder i min undersøkelse; deltagende observasjon og loggbok. Jeg deltok i barnehagens daglige gjøremål gjennom mine observasjoner. Dette innebar at jeg skrev ned hendelser og rutiner i løpet av en dag ned i en liten notatbok som jeg tok med meg over alt gjennom barnehagehverdagen. Siden barnehagen var ukjent for min del, var bli kjent- fasen en del av observasjonene. Det å bruke god tid på å gjøre seg kjent med barnehagens rutiner,

oppgaver, ansatte og barna kan bidra til å forebygge misforståelser og kvalitetssikre observasjonene som blir gjort (Dalland, 2014, s. 192). Da jeg var ferdig med mine observasjoner, intervjuet jeg den pedagogiske lederen på avdelingen. Observasjon og intervju henger godt sammen, da intervjuet kan utfylle den informasjonen som observasjonene har gitt (Dalland, 2014, s. 185).

Jeg valgte disse metodene sammen fordi jeg ønsket å gå i dybden i min problemstilling. Dette for å få en helhetlig forståelse av min undersøkelse, få inn gode data og for å belyse problemstillingen på best mulig måte.

3.2 Observasjon som metode

Observasjon handler om å forstå og beskrive handlinger og hendelser så detaljert som mulig. Ved å bruke sansene ved observasjon registrerer vi inntrykk noe som gjør at vi tilegner oss nye kunnskaper. Observasjon krever konsentrasjon og skjerping av sansene, slik at det blir en mer systematisk innsamling av data (Dalland, 2014, s. 185). For å fremme barnas trivsel, læring og utvikling har barnehagen et stort ansvar ved å utføre observasjon. Med barnehagens kunnskaper og erfaringer innen forskjellige observasjonsmetoder, vil dette sikre hvert enkelt barn positiv utvikling (Askland, 2012, s. 170).

Jeg valgte observasjon som metode da denne metoden egnet seg best for min problemstilling. Dette var en fin mulighet for meg å innhente viktige data til min oppgave ved å være tilstede selv, oppleve og registrere hendelser hvordan personalet i avdelingen jobber med konflikter blant barnegruppa i barnehagehverdagen. Før jeg begynte med observasjonene på avdelingen, bestemte jeg meg for hvilken observasjonsmetode som var best for min problemstilling. Derfor vil jeg nå gå nærmere inn på de observasjonsmetodene deltagende observasjon og loggbok som jeg har benyttet meg av i denne undersøkelsen.

3.2.1 Deltagende observasjon

Jeg har i denne oppgaven benyttet meg av deltagende observasjon. Jeg har observert ansatte og barna i sin naturlige barnehagehverdag ved å være en del av deres miljø med de som blir observert, noe som denne observasjonsmetoden egner seg til. Ved den deltagende observasjonen gjennomførte jeg det som Larsen (2010) kaller for passiv deltagende observasjon. Gjennom disse observasjonene påvirket jeg ikke situasjonene som foregikk, men

konsentrerte med om å skrive ned hendelsene som jeg følte var relevante for min undersøkelse i en liten notatbok (Larsen, 2010, s. 89). Gjennom den deltagende observasjonen er det mulig å finne detaljer som en ikke ser på avstand, slik at det blir lettere for meg å finne svar på min problemstilling (Askland, 2012, s. 209).

3.2.2 Loggbok

Å skrive loggbok er en ustrukturert måte å registrere små og store hendelser på. Da noteres det som kan være relevant og interessant i løpet av undersøkelsen. Fordelen med loggbok er at en kan få med seg flere detaljer av hendelsen som igjen kan gi fyldigere beskrivelse av det som blir observert (Larsen, 2010, s. 92).

Jeg valgte å bruke loggbok ved å skrive ned barnehagens rutiner og oppgaver, samt viktige hendelser som jeg følte var viktige med tanke på min problemstilling.

3.3 Intervju som metode

I etterkant av mine observasjoner intervjuet jeg den pedagogiske lederen på avdelingen i barnehagen. Intervju er en samtale mellom to individer om en felles interesse (Bergsland & Jæger, 2014, s. 72). I et intervju handler det om å ta vare på og forstå det som blir sagt samt hva dette innebærer for den som blir intervjuet. Dette for å unngå misforståelser. Dalland (2014) nevner at intervjuet ikke skal bare fortelle oss om den enkelte personen som blir intervjuet, men også kunne fortelle oss noe utover denne personen. I intervjuet er det jeg som er *instrumentet*. Det er jeg som stiller spørsmålene, jeg som må forstå og oppfatte svarene jeg får, og det er jeg som må ta vare på dem i ettertid. Dette er avgjørende for resultatet mitt er til å stole på (Dalland, 2014, s. 150).

Etter forespørsel fra barnehagen og den pedagogiske lederen, sendte jeg intervjuguiden til intervjuet på forhånd. Dette for at den pedagogiske lederen skal kunne forberede seg og få en bedre innsikt i hva dette intervjuet skulle dreie seg om. Jeg ønsket å benytte meg av å intervju den pedagogiske lederen for å få fram hennes tanker og erfaringer rundt min problemstilling, noe som kunne forsterke mine observasjoner som ble gjort. Jeg valgte å ha et ustrukturert intervju, der jeg lagde intervjuguide med åtte nøkkelspørsmål på forhånd, etterfulgt av noen oppfølgingsspørsmål. Larsen (2010) nevner at «*en intervjuguide er en liste*

med spørsmål eller stikkord som vi bruker som veiledning under intervjuet» (Larsen, 2010, s. 83).

Planen min var å skrive ned notater underveis, men bestemte meg for å ta opp samtalen med en lydopptaker ved samtykke fra den pedagogiske lederen. Dette gjorde at jeg kunne lytte bedre og konsentrere meg om den som jeg intervjuet, noe som var en fordel da den pedagogiske lederen hadde satt seg inn i spørsmålene på forhånd. Nøkkelspørsmålene jeg hadde, ble brukt som en sjekkliste slik at jeg fikk svar på det som var relevant ved min problemstilling.

Fordelene ved å bruke denne metoden er at jeg fikk tatt opp temaer knyttet til min problemstilling og samtidig få annet perspektiver og erfaringer fra den pedagogiske lederen. Siden den pedagogiske lederen fikk intervjuguiden på forhånd fikk jeg utfyllende svar på spørsmålene jeg hadde. Jeg følte derfor at svarene jeg fikk var godt gjennomtenkt fordi pedagogiske lederen hadde en førforståelse om hva dette intervjuet dreide seg om. Det å gjennomføre intervjuet etter observasjonene var også noe som var en fordel. Dette fordi jeg opplevde mange likheter av det jeg hadde observert i intervjuet.

3.4 Datainnsamlingen

Undersøkelsen ble utført i en storbarnsavdeling i kommunal friluftsbarnehage. Denne avdelingen besto av 12 barn i alderen fire til seks år, samt en pedagogisk leder og to assistenter. Jeg møtte i barnehagen på morgenen etter deres frokostmåltid i til sammen fire dager i løpet av en uke. I løpet av undersøkelsen var jeg sammen med barna og ansatte i ca. seks timer i løpet av en dag og til sammen ca. tjuefire timer for å gjennomføre observasjonene og intervjuet som jeg hadde planlagt på forhånd. Ved bruk av flere metoder kan dette kalles for metodetriangulering. Dette er et faguttrykk som har med bruk av to og ikke tre metoder i samme prosjekt å gjøre, som navnet tyder på. Fordelene ved å bruke flere metoder på samme problemstilling kan være at de forsterker hverandre (Dalland, 2014, s. 185). Dette var noe jeg fikk erfare ved å bruke både observasjon og intervju som metode. Observasjonene jeg gjennomførte var i samsvar med intervjuet med den pedagogiske lederen på avdelingen.

For å kunne starte med en undersøkelse må en ha tanker om det som skal forskes på, og en må derfor ha en førforståelse. Førforståelse vil si at det kanskje er umulig å møte et fenomen uten å ha noe form for mening om det. (Dalland, 2014, s. 117). Jeg valgte problemstillingen på

Hvordan jobber personalet i NN- avdeling med konflikter i barnegruppa?

grunnlag av alle tre praksisår ved barnehagelærerutdanningen. I hverdagssituasjoner i disse praksisperiodene erfarte jeg at det var lite rutiner ved blant annet påkledningssituasjoner, toalettbesøk og måltider, som gjorde at det kunne oppstå mange konflikter i barnegruppen i løpet av en barnehagehverdag. Dette har jeg engasjert meg i da jeg ser dette som et viktig tema for ansatte i barnehagene. Jeg valgte å kontakte en ukjent barnehage som la blant annet vekt på å forebygge konflikter i barnehagen. Jeg gikk inn i barnehagen med et åpent sinn, med en nysgjerrighet på hvordan ansatte i avdelingen jobbet med konflikter blant barnegruppa i barnehagen.

Alle de fire dagene inneholdt forskjellige aktiviteter. Den første dagen bestod barnehagehverdagen av utetid med skiaktiviteter rett utenfor barnehagens uteområde, etterfulgt av innetid på ettermiddag. Den andre dagen bestod av innetid med påskeaktiviteter på formiddagen etterfulgt av utetid innenfor barnehagens uteområde på ettermiddagen. Den tredje dagen bestod av skitur i barnehagens nærområde etterfulgt av innetid på ettermiddagen. Og den fjerde dagen var barna ute i barnehagens uteområde sammen med en annen storbarnsavdeling, samt innetid på ettermiddagen.

Min rolle som observatør var å delta i deres rutiner og barnehagehverdag. Her var jeg med på alt som avdelingen hadde planlagt på forhånd slik som blant annet påkledning, turaktivitet og måltider. Jeg hadde hovedfokus på de ansattes rolle ved håndtering av konfliktsituasjoner. Dette ved å være deltagende observatør og bruke loggbok som observasjonsmetoder.

Personalet på avdelingen var klar over hva jeg skulle undersøke, noe som også kalles for åpen undersøkelse (Larsen, 2010, s. 91). Dette ble utført ved at jeg sendte ut skjema med informasjon av oppgaven, samt intervjuguide på forhånd. Barna på avdelingen fikk også informasjon fra den pedagogiske lederen under en samlingsstund om hvorfor jeg skulle være på avdelingen sammen med dem. Når personalet hadde fått informasjon om min oppgave ble de interessert og samarbeidsvillig med på prosjektet. Dette skapte gode samtaler og diskusjoner av perspektiver i ettertidsobservasjonene, noe som gav meg et godt utgangspunkt for mine videre observasjoner.

3.5 Metodekritikk

Ved gjennomføringen av deltagende observasjon kunne det være vanskelig å få med seg alt som foregikk på avdelingen. Konsekvensene ble at jeg gikk glipp av noe som kunne være relevant til min problemstilling. Men siden ansatte viste hva jeg undersøkte, skapte dette gode

samtaler av hendelsene i ettertid, noe som forsterket mine observasjoner. En annen utfordring jeg opplevde ved denne metoden var at både voksne og barn kunne spørre om hjelp i enkelte situasjoner, for eksempel i påkledningssituasjoner, noe som kunne føre til at jeg ikke fikk med meg alt som skjedde. Dette kan ha ført til at ikke alle observasjonene jeg gjennomførte ble helt nøyaktige. Disse problemene valgte jeg å løse ved å kombinere metoden med loggbok, slik at jeg fikk skrevet ned de viktige hendelsene. Ved utføringen av observasjonsmetoden loggbok, ble jeg sittende igjen med mye data. Jeg fikk mange inntrykk og mye informasjon gjennom disse observasjonene som gjorde at noe notatene ble uoversiktlige, derfor ble noe av observasjonene mer unøyaktig og mindre detaljert enn det jeg hadde ønsket.

Når det gjelder intervjuet tok dette lengre tid enn antatt. I introduksjonsbrevet som jeg sendte til barnehagen før innhenting av data, stod det at intervjuet ville ta ca. ti minutter. Dette ble ikke tilfellet da intervjuet tok ca. tjue minutter. Dette gjorde at noen oppfølgingsspørsmål ble utelatt.

3.6 Etiske retningslinjer

Jeg har taushetsplikt ved all informasjon jeg har fått gjennom min undersøkelse, dette for å beskytte barns og ansattes personvern. Derfor har jeg valgt å anonymiseres både barnehagen, ansatte og barna i denne oppgaven. Jeg har dermed i denne oppgaven valgt å kalle personene pedagogisk leder, assistent 1 og assistent 2. All data jeg har samlet inn vil dermed bli makulert når oppgaven er innlevert og bestått. For at jeg skal gjennomføre denne forskningen trenger jeg ingen sensitive informasjon om barna, ansatte og barnehagen, da jeg har observert barna og ansatte på avdelingen og intervjuet den pedagogiske lederen for å finne ut av min problemstilling.

3.7 Analyse og tolkning

I den første fasen i analysen brukte jeg tid til å lese igjennom det transkriberte intervjuet og observasjonene som jeg allerede hadde skrevet inn i en tabell. Dette for å lete etter sentrale temaer og for å sette meg inn i observasjonene og intervjuet. Etter lesingen begynte jeg å gå gjennom observasjonene og intervjuet en gang til, for så å skrive ned korte sammendrag av hendelsene under observasjonene og intervjuet. Dette for å trekke fram sammendrag som er relevante for min problemstilling. Den siste fasen i analysen trakk jeg fram koder både fra

observasjonene og fra intervjuet. Koding er et verktøy som tar fram sentral og viktig informasjon. Dette for å finne ut å slå sammen like temaer både fra observasjonene og intervjuet. Koding er derfor et hjelpemiddel slik at analysen blir lettere (Johannessen, Tufte & Christoffersen, 2015, s. 174). Kodene som jeg har funnet fra observasjonene og intervjuet ble skrevet ned og til slutt slått sammen til overordna og underordna temaer/ ord til videre funn og drøfting. Kodene som var relevante til min problemstilling fra observasjonene og intervjuet ble samspill i barnegruppen, konfliktløsning, personalet, barns kroppslighet, barnehagens nærmiljø og utemiljø.

4. Resultater og funn

Jeg har i denne undersøkelsen som nevnt tidligere, utført observasjoner av barnegruppa og ansatte samt intervjuet med den pedagogiske lederen på NN- avdeling. Jeg fikk delta i den daglige barnehagehverdagen som var planlagt på avdelingen. Jeg vil derfor i denne delen av oppgaven presentere funnene fra disse metodene. Jeg møtte opp i barnehagen med et åpent sinn og ble tatt godt imot av både ansatte og barn i barnehagen.

4.1. Observasjon dag 1, turaktivitet

Denne dagen observerte jeg barnegruppa på tolv, pedagogisk leder og assistent 1 på NN-avdeling fra 09.00- 15.30. Dagen begynte med samlingsstund der barna fikk informasjon om at de skulle utenfor barnehagens gjerder med skiaktiviteter. Den pedagogiske lederen delte så opp barnegruppen, der fire barn ble sendt til toalettet og videre inn til garderoben for påkledning der assistent 1 var. De andre barna fikk beskjed om å sette seg ned med aktiviteter som Lego og plusspluss før de ble minnet på om toalettbesøk og videre inn i garderoben. Denne situasjonen gikk fint for seg med fine samspillsituasjoner da barna hørte på de ansattes beskjeder. Siden barna fikk beskjed på forhånd hva som skulle skje, visste de hva de skulle ha på seg. Etter hvert som barna var ferdige i garderoben, ble de sendt ut for å vente til alle var klare til å dra. Dette opplevde jeg som god rutine fra barnehagens side, da det ikke ble noe krangling og konflikter mellom barna.

Da alle var ferdige påkledd, samlet pedagogisk leder og assistent 1 barna og gikk på ski til det stedet vi skulle være. Her måtte de avbryte noe av leken som barna allerede var i gang med, men barna var ivrige etter å dra. Stedet var rett utenfor barnehagens gjerder og var

tilrettelagt med skiaktiviteter slik som alpint løype og kuleløyper. Barna var raske med å komme seg opp i bakken og utforske løypene. Det var også flere snøhauger på området som ble populære blant barna. Der lekte de rolleleker samt graving av snøhuler. Etter hvert var alle barna på avdelingen på en snøhaug. Her kunne det fort oppstå konflikter mellom barnegruppene som lekte. De ansatte i denne situasjonen var observerende og delte inn barna inn i mindre lekegrupper, og fordelte barna på snøhaugene som var der.

Ved måltidet som forgikk ute, fikk barna videre informasjon på hva som skulle skje resten av dagen. Etter at alle hadde spist, gikk de til barnehagen igjen der de ansatte delte opp barna på fire på hvem som kunne gå i garderoben for avkledding. Resten av barna ventet utenfor på sin tur. I garderoben stod pedagogisk leder for å hjelpe de barna som trengte det og assistent 1 var utenfor med resten av barna. Etter at barna hadde kledd av seg ytterklærne, fikk de beskjed hvilken rom og aktiviteter som var disponibelt for lek. På slutten av mine observasjoner var det ettermiddagsmat på avdelingen der barna fikk sitte hvor de ville rundt bordet, mens den ansatte leste fra en bok. Barna satt stille og hørte på, mens de satt og spiste.

4.2 Observasjon dag 2, innedag

Denne dagen observerte jeg barnegruppa på tolv og pedagogisk leder og assistent 1 og 2 på avdelingen fra 09.00- 15.00. Dagen begynte inne, der barna skulle holde på med påskeaktiviteter på formiddagen. De ansatte la til rette for to formingsaktiviteter på hvert sitt rom. Her fikk barna bestemme selv hvor de ønsket å begynne. I denne aktiviteten var barna konsentrerte, med godt samspill, og de ansatte viste barna hvordan det skulle gjøres. Etter at barna var ferdig med aktivitetene, var barna i full gang med å leke med Lego og plusspluss før det var lunsj. I lunsjen fikk barna informasjon om hva som skulle foregå videre. Etter hvert som barna var ferdige med lunsjen, sendte den pedagogiske lederen fem barn til toalettet så inn i garderoben der assistent 2 stod for å hjelpe de barna som trengte det. Her var støynivået høyere og noen av barna hadde en tendens til å springe fram og tilbake, mens andre var raske med å få på seg ytterklærne. Denne dagen var det utetid i barnehagens uteområder der det foregikk mye fysisk rollelek med høyt lydnivå. Ansatte i barnehagen var tilstede der barna var og observerte. Gjennom utetiden la jeg merke til ei barnegruppe som lekte seg ved barnehagens rutsjebane. Her stod også pedagogiske lederen å observerte barna som lekte sammen. Leken kunne fremstå som voldsom og på god vei til konflikter. Dette løste den pedagogiske lederen ved å avbryte leken før det ble stor konflikt i barnegruppa. Hun satte seg

ned sammen med barna og snakket om hva som var greit å gjøre med hverandre og hva som ikke var greit. Barna fikk her muligheten med å komme med sine meninger. Etter at samtalen var ferdig oppfordret den pedagogiske lederen barna til å dele seg to lekegrupper. Barna fant seg fort sin mindre gruppe og lekte.

4.3 Observasjon dag 3, tur i barnehagens nærmiljø

Denne dagen observerte jeg barnegruppa på ti og assistent 1 og 2 på avdelingen fra 09.30-15.00. Dagen begynte inne der barna hadde fått informasjon om dagen. Denne dagen skulle inneholde turaktivitet på ski ved et av barnehagens nærmiljø. Assistent 1 delte også i dag barna inn i grupper på fire til toalettbesøk og garderoben mens assistent 2 var i garderoben og tok imot barna. Denne dagen tok påkledningen lengre tid enn dagen før, og assistent 2 måtte derfor motivere barna gjennom påkledningen.

Da alle var ferdig påkledd, samlet de ansatte barna for så å dra på skitur. Det tok ca. 15 minutter å gå fra barnehagen til dit vi skulle. Aktivitetene som ble gjennomført var aking, lage snøfigurer og stå på ski. Assistent 1 lagde også slalomløype med skistaver som også var populært blant barna. Her foregikk det mye fysisk aktivitet. Ved lunsjtiden på slutten av turdagen, fikk barna bestemme om de ville være ute eller inne. Barna stemte på å være inne etter turdagen. Da foreslo assistent 1 at barna kunne få fargelegge et bilde av påsketema. Etter lunsjen fikk barna på seg skiene og ventet på klarsignal fra assistent 1 til å dra til barnehagen. Det var synlig at barna viste hvor de skulle stoppe underveis til barnehagen, da det ikke var noen av barna som prøvde å gå for langt.

Ved avkledning var det også de samme rutinene som de forrige dagene. Assistent 2 var i garderoben med fire av barna mens assistent 1 var ute med de andre barna fra avdelingen. Inne på avdelingen var det lagt fram tegnestifter og ark med påskefigurer. Alle barna satt sammen rundt et bord. Her var barna konsentrerte med god samspill. Den pedagogiske lederen som hadde kontordag denne dagen kom innom avdelingen og spurte hva vi hadde foret barna med siden det var så stille og rolig på avdelingen. Hun var overrasket over at barna satt stille så lenge med en aktivitet.

4.4 Observasjon dag 4, barnehagens naturlige uterom

Den siste dagen observerte jeg barnegruppa på ti, pedagogisk leder og assistent 1 på avdelingen fra 09.00- 14.00. Dagen begynte med frileik inne der barna holdte på med Lego, tegning, leire og ulike rolleleker frem til lunsj. Etter lunsj foregikk de samme rutinene i garderoben som dagene før. Denne dagen inneholdt utetid i barnehagens uterom sammen med en annen storbarnsavdeling. Her var det større lekegrupper som lekte sammen, noe som kunne bidra til større muligheter for konflikter i leken. Ansatte var derfor veldig observerende og var der det foregikk mye fysisk rollelek. Ansatte kunne gjerne avbryte barnas lek før det ble større konflikter ut av situasjonen. Dette løste seg ved at de ansatte delte inn de større gruppene til mindre lekegrupper.

4.5 Intervju med pedagogisk leder på NN- avdeling

Etter at jeg fikk gjennomført observasjonene, intervjuet jeg den pedagogiske lederen på avdelingen. Under intervjuet fikk jeg nærmere innsikt i hvordan personalet jobber med barnegruppen og for å forbygge konfliktsituasjoner. Gjennom mine spørsmål fra intervjuet fikk jeg vite at barnehagen legger vekt på å komme i forkant med å forebygge konflikter i barnegruppen. Pedagogisk leder nevner at de legger vekt på å observere barna slik at de kan komme i forkant før det blir noe konflikter, dette ved å kjenne barna godt og deres dagsform. Hun legger til at voksne på barnehagen er beviste på å hjelpe barna i konflikthåndteringen der de voksne får høre begge sidene av en sak og kan styre barna i riktig retning. Den pedagogiske lederen nevner at hvis det blir for mange barn sammen på mindre områder, vil det mest sannsynligvis bli konflikter ut av det. Hun nevner at ansatte på avdelingen har snakket med barna om det å leke i større grupper, og oppfordret barna til å leke i mindre grupper da det er lettere for barna å være med å bestemme i leken og for å unngå krancling. Hun nevner at det er generelt lite konflikter i barnegruppen men mye godt samspill mellom barna og legger til at det kommer veldig an på barnas dagsform, hvor mange som er på samme plass og hvilken gruppe barn som leker sammen. Derfor nevner hun at det er mindre konflikter ute enn inne i barnehagen, noe som har med at det er større plass for barna å ferdes i. I den forbindelse nevner pedagogisk leder at barna har flere plasser å være på, men også da kan barna være i større lekegrupper, noe som krever at ansatte er der barna befinner seg og observerer. Siden barnehagen er en friluftsbarnehage nevner den pedagogiske lederen at de bruker nærmiljøet så ofte dem kan. Disse turene i skog og mark trenger ikke å være så lange,

men slik at barna får være utenfor barnehagens gjerder. Hva som blir gjort, varierer ut fra årstid men det foregår mye rollelek og fysisk lek, nevner hun. Hun sier at de avgrenser området de er i også på turer utenfor barnehagens uteområder og barna vet godt hvor grensen går. Den pedagogiske lederen nevner at på grunn av yngre barn, fra 1 til 3 år, har de regler ved bruk av pinner inne i barnehagens uteområde. Her pleier ansatte å organisere og oppfordre barna til roligere lek. Samme gjelder inne også, da det foregår lite fysisk herjelek inne på samme måte som ute. Inne må de forholde seg til annen lek, mens ute får barna herje så mye de vil. Hun legger til at etter at avdelingen har vært på tur, kan det tenkes at barna er roligere, mer konsentrerte og i mindre konflikter enn hvis barna har vært mye inne.

5. Drøfting

Å drøfte kjennetegner å granske og diskutere fra flere forskjellige sider (Dalland, 2014, s. 143). I min undersøkelse hadde jeg fokus på hvordan personalet i NN- avdeling jobbet med konflikter i barnegruppa. Jeg vil i denne delen av oppgaven drøfte teorien jeg har valgt, sammen med funnene jeg gjorde under mine observasjoner og intervjuet, samt komme med mine erfaringer fra praksis gjennom mine tre år som student som barnehagelærer.

5.1 Barnet som individ og i samspill i barnegruppa

Fra mine tidligere erfaringer i praksis gjennom utdanningen som barnehagelærer og mine observasjoner ved innhenting av data, har jeg sett og lært at alle barn er forskjellige. Grunnen til dette kan tenkes at alle barn er i forskjellige familiesituasjoner. Noen bor for eksempel med begge sine foresatte og andre barn bor bare med sin mor eller far, familiene kan komme fra forskjellige kulturer og har andre levesett. Hvor barnet kommer fra kan tenkes å ha innvirkning på barnet som individ og i barnegruppa, dette har med barnas strukturelle ressurser som nevnt i teoridelen å gjøre. Hvordan barnet er i den kroppslige leken, kan ha noe med de biologiske anleggende. Hvilken sosial samhandling barnet har tilegnet seg med sine omsorgspersoner kan bidra til hvordan barnet er i det sosiale samspillet med andre barn. Dette kan ha noe med de sosiale ressursene barnet har tilegnet seg. Hvis barnet har hatt lite støtte fra sine omsorgspersoner på dette stadiet, kan det tenkes at barnets sosiale utvikling er noe svekket som gjør at barnet kan ha vansker i å komme i lek- og samspillsituasjoner. For at barnet skal kunne å håndtere konflikter på en god måte, kan det tenkes at barnet tilegner seg

sosiale ferdigheter slik som for eksempel å holde øyekontakt ved kommunikasjon og hvordan barnet reagerer på andre og hvordan barnet løser konflikter (Hendry & Kloep, 2003, s. 69). Alle disse ressursene kan være grunnen til at alle barn er forskjellige. Som nevnt i teoridelen er mennesket generelt et sosialt vesen (Askland, 2012, s. 81). Barna blir derfor påvirket av omgivelsene som de er i, enten om det er hjemme, i barnehagen eller i nærmiljøet. Fra mine observasjoner fikk jeg se at barna i NN- avdeling er mye fysisk aktive ved uteaktiviteter. Her spiller kroppsligheten blant barna en viktig rolle, både for det sosiale samspillet og i lek. Dette kan tenkes å ha noe med at barna uttrykker seg kroppslig med hele seg. Siden barna på NN- avdeling er forskjellige vil de ha forskjellige sosiale ferdigheter også, noe som gjør at kroppen kan bli en viktig rolle for en helhetlig kommunikasjon.

Når det gjelder helhetlig syn på barnas utvikling ved miljøfaktorer, spiller både barnets hjem og barnehagen en viktig rolle for barnet. I teoridelen nevnes Urie Bronfenbrenners (1979) teori om helhetlig syn på barns utvikling ved bruk av miljøfaktorer rundt barna (Hyvre & Sataøen, 2006, s. 156- 158), vil barnehagen være en viktig del av dette. Det kan tenkes at barn oppholder seg mye av hverdagen i barnehagen, da det er fri barnehagedekning i Trondheim kommune. Derfor vil barnehagen være et av barnas mikrosystem. Barnehagens nærmiljø vil også være en del av barnehagens mikrosystem. Hvis barnas hjem og barnehagen har det samme nærmiljøet, vil dette også kunne være barnas mesosystem, altså flere mikrosystem barna benytter seg av. Ofte har barna og barnehagen det samme mikrosystemet, da barna ikke bor langt unna barnehagen. Dette kan bidra til å fremme barnas tilknytning og trygghet i nærmiljøet sitt (Moen, 2012, s. 43). Jeg vil senere i oppgaven drøfte barnehagens nærmiljø.

5.2 Personalet håndtering av barns samspill og konflikter i barnegruppa

Personalet i barnehagen har en viktig rolle ovenfor barnegruppa. De skal blant annet være gode rollemodeller og skape trygge rammer ovenfor barna. Tidlig i gjennomføringen av observasjonene la jeg fort merke til at ansatte hadde tydelige rutiner og regler ovenfor barnegruppa blant annet i på- og avkledningssituasjoner. Som nevnt i resultater og funn-delen var det her maks fire barn i garderoben på en gang sammen med en voksen, mens de andre barna fikk beskjed om hvilken rom og hva slags aktivitet de kunne gjøre. Her kan det tenkes at barna trenger faste rutiner å forholde seg til. Som nevnt i teoridelen bør reglene i barnehagen være enkle, oversiktlige og forståelige å forholde seg til (Askland, 2012, s. 139).

Hvordan jobber personalet i NN- avdeling med konflikter i barnegruppa?

Det er mulig at dette var bevisste handlinger som de ansatte gjorde for å forebygge konflikter i barnegruppa. Erfaringene mine fra praksis gjennom min utdanning som barnehagelærer har vært at barnehagene har hatt lite faste rutiner på dette. Resultatet har vært at det ofte har oppstått konflikter der det har endt med krangling og barn som har blitt lei seg, da det har vært trangt for barna å få på seg klærne i garderoben.

Gjennom intervjuet nevner den pedagogiske lederen at ansatte på avdelingen legger stor vekt på å observere barnas lek for å komme i forkant med å forebygge konflikter i barnegruppa. Dette var noe som var samsvar med mine observasjoner. Som tidligere nevnt i resultater og funn i observasjonsdag 2, var det en stor barnegruppe på rundt sju barn som lekte ved rutsjebanen i barnehagens uteområder. Her kan det tenkes at det kunne oppstå en interessekonflikt, der krangling av hvem av barna som skulle styre leken (Askland, 2012, s. 136). Her stod den pedagogiske lederen å observerte barna mens leken pågikk. Leken var fysisk og kunne virke som om det kunne bli en konflikt. Den pedagogiske lederen valgte å avbryte leken og satte seg ned for å snakke med barna og oppfordret barna til å leke i mindre grupper. Da tenkte jeg på hvorfor den pedagogiske lederen valgte å avbryte barnas lek på dette tidspunktet og jeg hadde nok sikkert ikke gjort det samme om jeg var i samme situasjon på dette tidspunktet. Det kan tenkes at det er positivt at den voksne observerer og er tilstede der barna er, men det å avbryte samspillet og leken er jeg noe kritisk til. Dette på grunn av lekens egenverdi og samspillet mellom barnegruppa som var involvert. Men samtidig så kjenner jeg ikke barna like godt som den pedagogiske lederen. Det kan for eksempel være gode grunner til at hun valgte å avbryte situasjonen. Mulige grunner kan for eksempel være at hun kjenner barna godt, barnas dagsform og tidligere erfaringer som gjorde at sammensetningen av barnegruppen ikke stemte. Denne måten å håndtere konflikter på heter ifølge Trygve Johnstad (1979) autoritær underkasting, dette ved at den voksne avbryter og går inn i konflikten og kommer med en løsning, samt autoritær tvang ved å skille barna ifra hverandre. Etter en slik håndtering kan samspillet og leken gå i oppløsning (Askland, 2012, s. 139). Dette ble ikke tilfellet i denne situasjonen, da barna fant seg fort nye og mindre lekegrupper etter hendelsen. I denne situasjonen kunne det ha vært et alternativ å valgt en oppmerksom observatør ved å se hvordan situasjonen utviklet seg for å se om barna klarer å løse konflikten selv før de fortsetter i leken (Thorbergesen, 2012, s. 43). Denne måten å løse konflikter på kaller Trygve Johnstad (1979) for demokratisk selvstyring (Askland, 2012, s. 138). Dette på grunn av relasjonene i barnegruppa forsterkes ved at de må kommunisere sammen om å finne en løsning, noe som kan forsterke den sosiale utviklingen og en viktig del

av barnas samspillsituasjoner (Askland & Sataøen, s. 44). Om jeg hadde godt kjennskap til disse barna på lik linje med den pedagogiske lederen, kan det også tenkes at jeg hadde gjort det samme som den pedagogiske lederen i denne situasjonen. En må ha kjennskap til barna som individer og barnegruppe for å vite hva som det beste alternativet for hvert barn, da alle barn er forskjellig.

Gjennom mine observasjoner hadde personalet i NN- avdeling mange rutiner og regler gjennom barnehagehverdagen. De ga barnegruppen god informasjon på hva som skulle skje i barnehagen. Dette gjorde at barna kunne forberede seg, noe som gjorde at det ikke ble krancling og konflikter av dette. Jeg observerte også at de voksne på avdelingen fortalte barna hvor de kunne leke og hva de kunne leke med mens de ventet på å bli hentet inn til garderoben. Dette kan tenkes kan være på grunn av forebygging av fysisk lek inne i barnehagen. Gjennom intervjuet med den pedagogiske lederen nevnes også at ved lek inne foregår det lite fysisk lek, der ansatte oppfordrer barna til rolig lek. Hun nevner også at barna må forholde seg til annen lek enn fysisk lek inne på avdelingen. Mulig personalet har negative holdningene til fysisk lek inne i barnehagen. Det kan tenkes å være på grunn av at denne type lek inne i barnehagen er vanskelig å forholde seg til blant voksne. Som nevnt tidligere observerte jeg at ansatte avbrøt leken før det ble noe konflikter ut av situasjonen. Grunnen til at de ansatte i barnehagen hadde disse reglene og rutinene kan tenkes å være på grunn av mangel på kunnskaper og bevissthet om fysisk lek, da den fysiske leken kan virke rotete med mye kaos blant ansatte. Gjennom mine observasjoner har jeg erfart at konflikthåndtering er viktig for personalet i barnehagen å sette seg inn i, uansett hvilken løsninger en velger, men en må alltid tenke på barnets beste for deres helhetlige utvikling også i konfliktsituasjoner.

5.3 Bruk av barnehagens nærmiljø og naturlige uterom ved konflikthåndtering i barnegruppa

Fra mine observasjoner så jeg at barnehagen ofte la vekt på å bruke barnehagens nærmiljø. Noe som Rammeplanen for barnehagens innhold og oppgaver (06/11) sier at de skal, som nevnt i teoridelen (KD. 06/11, s. 47). Gjennom intervjuet med den pedagogiske lederen fikk jeg vite at de prøver så ofte de kan å dra på tur. Grunnen til dette trenger ikke å bare være fordi barnehagen er en friluftsbarnehage, men voksnes interesser og kompetanse med natur og friluft. Hvis barnehagen ikke hadde vært en friluftsbarnehage, er det ikke sikkert svaret hadde

vært det samme. Kanskje hadde avdelingen vært mindre på tur enn det som ble sagt i intervjuet. Fra mine observasjoner fikk jeg inntrykk av at ansatte på avdelingen var kompetente og villige til å bruke nærmiljøet i både formelle og uformelle situasjoner (Moen, 2012, s. 44), da de hadde stor interesse og mye kunnskaper om dette. Gjennom intervjuet fikk jeg vite at noen av turene var godt planlagte, slik som for eksempel skiaktivitetsuke en gang i året på vinteren, men at det var flest uformelle turer i nærmiljøet som avdelingen benyttet seg av, noe som jeg observerte ved innhenting av data. Som nevnt i teoridelen vil aktivt bruk av barnehagens nærmiljø føre til at barna stadig får utforske nye og andre miljøer utenfor barnehagen, dette ved at de får nye erfaringer, opplever og lærer nye ting i rundt seg. Dette kaller Moen (2012) for førstehåndserfaringer. Barna må selv være tilstede for å oppleve og erfare (Moen, 2012, s. 42).

Den pedagogiske lederen nevner videre i intervjuet at ved bruk av barnehagens nærmiljø til turaktivitet, vil det her være større rom for fysisk lek blandt barnegruppa, da det er større rom for barna å bevege seg i og det varierte uterommet. Som nevnt i teoridelen har dette med teorien om «affordances» av Gibsons (1979) å gjøre. Her er det hva landskapet har å tilby barnet (Storli, 2013, s. 339). Ved innhenting av data fikk jeg være med NN- avdeling på skitur ved barnehagens nærmiljø. Her var det både åpne sletter og bakker. Disse ble fort utforsket av barna ved blant annet aking på akebrett og renning på ski. Jeg fikk inntrykk av at avdelingen hadde vært på området før, noe som gjør dette området for realiserte «affordances» (Storli, 2013, s. 340). Gjennom mine observasjoner gjennom denne dagen (dag 3) foregikk det mye fysisk lek. Gjennom intervjuet med den pedagogiske lederen nevner hun at det foregår mye frilek ved turaktiviteter i nærmiljøet. Som nevnt i teoridelen vil dette være en gylden mulighet for barnet å utforske sine omgivelser ved å prøve, feile og leke, da det får muligheten til å samhandle med sine omgivelser og bli kjent med nye omgivelser ved bruk av sin kropp (Sandseter, 2013, s. 54).

Som nevnt i teoridelen vil fysisk lek i variert miljø vil ifølge Dan Olweus forskning på mobbing i skolen, oppstår det færre konflikter og bedrer konsentrasjonsevnen blant barnegruppen (Hjukse, 2004). Det kan tenkes at dette også er tilfellet i barnehagen. Gjennom intervjuet av den pedagogiske lederen blir det nevnt at det er færre konflikter når avdelingen er på tur, enn når de ikke er det. Det kan tenkes at dette er på grunn av at utemiljøet sin utforming har lekemuligheter for alle barn. Under mine observasjoner i utetiden i barnehagen, så jeg at barna lekte i større lekegrupper, også på tvers av kjønn. Dette i større grad enn lek inne i barnehagen. Dette kan tenkes at de voksne har noe innvirkning på, på grunn av rutinene

og reglene ved fysisk lek inne i barnehagen, da de oppfordrer barna til rolig lek. Som nevnt i teoridelen er barnas støynivå mer akseptabelt ute enn inne. Dette på grunn av uteområdes størrelse, noe som inviterer til mer grovmotoriske bevegelser (Mjaavatn & Fjørtoft, 2008, s. 18). Ved innetid etter turdag på ski ved dag 3, observerte jeg at lydnivået blant barnegruppen var dempet og de var konsentrerte på aktiviteten de fikk beskjed om å gjøre. Alle de ti barna på NN- avdeling satt rundt samme bord og fargela påskekyllinger og påskeharer. Samspillet her var fint med ingen tegn på konfliktsituasjoner. Den pedagogiske lederen som hadde kontordag denne dagen var innom avdelingen når barna satt med påskeaktiviteten. De ansatte i barnehagen fikk derfor spørsmål om hva vi hadde foret barna med siden de var så stille og konsentrerte. Det kan tenkes at grunnen til dette var all den fysiske leken som foregikk på denne turen, noe som forskningen til Dan Olweus viser.

6. Konklusjon og avslutning

I denne oppgaven har jeg forsøkt å finne svar på problemstillingen min: *Hvordan jobber personalet i NN- avdeling med konflikter i barnegruppa?*

På bakgrunn av min problemstilling har jeg presentert relevant teori som kan gi en bedre forståelse av hvordan ansatte i en avdeling kan jobbe med konflikthåndtering i barnehagen. Jeg har også observert ansatte og barnegruppa og intervjuet den pedagogiske lederen på NN- avdeling for å finne svar på min problemstilling. For å kunne gi svar på problemstillingen har jeg satt meg inn i barnet som individ og i samspill i barnegruppa. Barn er forskjellige med forskjellige ressurser og har derfor en stor betydning hvordan hvert barn håndterer konflikter i samspillsituasjoner. Barn er sosiale individer der kroppsligheten settes i fokus, der de uttrykker kroppslig med hele seg. Dette gir en helhetlig bilde ved barns kommunikasjon og samhandling i barnegruppa. Det er gjennom kroppen barnet blir kjent med sine omgivelser og seg selv. Mangfoldig opplevelser i barnehagens nærmiljø som er en del av barnehagens mikrosystem, vil derfor være en god mulighet for å styrke dette. Varierte turer i barnehagens nærmiljø gir blant annet større muligheter til fysisk lek, da landskapet byr på «affordances». Her får barnet oppleve, erfare og utforske nye ting rundt seg. Når det gjelder konflikter så skjer dette i barnegruppa. Ved å være medlem i ei gruppe vil barnet få en oppfatning av seg selv, utvikle selvbildet, utvikle sosial kompetanse, prøve ut ulike strategier og teste hverandres og sine egne grenser. For at barnet skal få muligheten til dette, vil det oppstå konflikter da alle barn er forskjellige. Ansatte i barnehagen har en viktig rolle for å styrke

Hvordan jobber personalet i NN- avdeling med konflikter i barnegruppa?

barnets sosiale kompetanse. Jeg har i denne oppgaven sett på ulike voksenroller og ulike måter å håndtere konflikter på blant barnegruppa.

Gjennom min undersøkning ved observasjoner og intervju, har det vist seg at avdelingen jobber med konflikter ved å sette faste grenser og regler. Like grenser og regler uansett hvilke ressurser barnet måtte ha. Dette gir barnet blant annet trygghet og omsorg. Observasjon av barnegruppa var noe ansatte var opptatte av. Gjennom intervjuet fikk jeg vite at de prøver å komme i forveien hvis de observerer at det kommer til å oppstå konflikter. Ved å kjenne til barnets ressurser, deres humør og dagsform vil denne metoden bidra til barnets beste, men om dette skjer hver gang det kan forekomme konflikt, kan det tenkes at dette kan ta ifra barnet utviklingen av å finne løsninger, å tilpasse seg hverandre og andres behov og sosiale kompetanse som blir en viktig del også senere i livet. Gjennom mine observasjoner og intervju bruker også avdelingen nærmiljøet og barnehagens uterom ofte som mulig. Gjennom forskning av Dan Olweus bedrer variert uteområde barns konsentrasjon og forebygging av mobbing. Dette på grunn av fysisk lek og muligheter til allsidig bevegelsesglede uansett funksjonsnivå barnet måtte ha.

6.1 Videre forskning

Det vil variere fra barnehage til barnehage hvordan personalet jobber med konflikthåndtering. Men som vist i konklusjon og avslutning forebygger personalet i NN- avdeling konflikter ved å sette grenser og regler, observere barnegruppen og ta i bruk barnehagens nærmiljø og uteområder. Hvis fysisk lek i det naturlige uterom bedrer konsentrasjonsevnen og forebygger konflikter, kan det også tenkes at dette kan bidra til forebygging også av mobbing i tidlig stadiet i barnehagen. Dette har vært interessant å vite noe om til videre forskning.

7. Litteraturliste

Askland, L. (2012) *Kontakt med barn*. Oslo: Gyldendal akademisk.

Askland, L. & Sataøen, S. O. (2013) *Utviklingspsykologiske perspektiv på barns oppvekst*. Oslo: Gyldendal akademisk.

Buaas, E. H. (2002) *Med himmelen som tak. Uterommet som arena for skapende aktiviteter i barnehage og skole*. Oslo: Universitetsforlaget.

Bergsland, M. D & Jæger, H. (red.) (2014) *Bacheloroppgaven i barnehagelærerutdanningen*. Latvia: Cappelen damm akademisk.

Dalland, O. (2014) *Metode og oppgaveskriving*. Oslo: Gyldendal akademisk.

Fjørtoft, I. (2010) Fysisk aktivitet i barnehagen. I Wilhelmsen, B. U. & Holthe, A. (red.) *Måltider og fysisk aktivitet i barnehagen- barnehagen som arena for folkehelsearbeid*. ss. 121- 125. Oslo: Universitetsforlaget.

Giske, R., Tjensvoll, M. & Dyrstad, S. M. (2010) *Nordisk barnehageforskning 2010*. Lastet ned fra: <https://journals.hioa.no/index.php/nbf/article/view/257/271> [25.04.16].

Hjukse, A. V. I universitetet for miljø- og biovitenskap. (2004) *Skolegården- en asfaltjungel?* Hentet fra: <http://forskning.no/barn-og-ungdom-mobbing-skole-og-utdanning/2008/02/skolegarden-en-asfaltjungel> [14.04.16].

Hyvre, G. & Sataøen, S.O. (2006) *Samfunnsfag i førskolelærerutdanningen*. Oslo: Universitetsforlaget.

Hvordan jobber personalet i NN- avdeling med konflikter i barnegruppa?

Hendry, L. & Kloep, M. (2003) *Utviklingspsykologi i praksis*. Oslo: Abstrakt forlag.

Johannessen, A., Tufte, P. A. & Christoffersen, L. (2015) *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode*. Oslo: abstrakt forlag.

Larsen, A. K. (2010) *En enklere metode. Samfunnsvitenskapelig forskningsmetode*. Bergen: Fagbokforlaget.

Løkken, G. (2013) Bevegelse er meningen. I Sandseter, E. B. H., Hagen, T. L. & Moser, T. (red.) *Kroppslighet i barnehagen*. ss. 43. Oslo: Gyldendal akademisk.

Lundhaug, T. (2010) Inkludering i fysisk aktivitet. I Wilhelmsen, B. U. & Holthe, A. (red.) *Måltider og fysisk aktivitet i barnehagen- barnehagen som arena for folkehelsearbeid*. ss. 139- 141. Oslo: Universitetsforlaget.

Melander, E. (2015) *Organized violence in the world 2015- An assesment by the uppsala conflict data program*. Hentet fra: http://www.pcr.uu.se/digitalAssets/61/61335_1ucdp-paper-9.pdf [29.04.16].

Moen, K. H. (2012) *Nærmiljø og samfunn i barnehagen*. Oslo: Universitetsforlaget.

Mjaavatn, P. E. & Fjørtoft, I. (2008) *Barn og fysisk aktivitet. Med hovedvekt på aldersgruppa 0- 16 år*. Helsedirektoratet & Barne-, ungdoms og familiedirektoratet.

Hvordan jobber personalet i NN- avdeling med konflikter i barnegruppa?

Moser, T. (2013) Motorikk, utvikling og læring- en kort innføring i grunnleggende begreper og forståelser. I Sandseter, E. B. H., Hagen, T. L. & Moser, T. (red.) *Kroppslighet i barnehagen*. ss. 127- 136. Oslo: Gyldendal akademisk.

Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver. (2006). (Revidert utgave, 2011.) Oslo: Kunnskapsdepartementet.

Storli, R. (2013) Bevegelseslek i barnehagens uteområde. I Sandseter, E. B. H., Hagen, T. L. & Moser, T. (red.) *Kroppslighet i barnehagen*. (ss. 335-340). Oslo: Gyldendal akademisk.

Sandseter, E. B. H. (2013) Det opplevels- og spenningssøkende barnet. I Sandseter, E. B. H., Hagen, T. L. & Moser, T. (red.) *Kroppslighet i barnehagen*. (ss. 54) . Oslo: Gyldendal akademisk.

Thorbergson, E. (2012) *Barnehagens uterom*. Oslo: Pedagogisk forum.